LÄNSI- JA SISÄ-SUOMEN OIKEUSAPU- JA EDUNVALVONTAPIIRI
PL 31, 40100 JYVÄSKYLÄ
Puh. 029 56 60840, 050 3800179

LaV@eduskunta.fi

LAUSUNTO
11.10.2019

LAKIVALIOKUNNALLE

Asia: VNS 2/2019 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2020—2023

Asia: HE 29/2019 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2020

Toimintaympäristö
Oikeusavun, talous- ja velkaneuvonnan ja yleisen edunvalvonnan toimintaympäristön ulkoiset muutokset, kuten väestön ikääntyminen, heikentyneestä taloustilanteesta aiheutuva syrjäytyminen ja asiakaskunnan kansainvälistyminen lisäävät oikeudellisen palvelun tarvetta ja edellyttävät oikeusavulta, talous- ja velkaneuvonnalta ja yleiseltä edunvalvonnalta aiempaa laajempaa asiantuntemusta.

- *Muutokset saattavat vaikuttaa toimintaympäristöön ja toimintatapoihin aiempaa nopeammalla syklillä, mikä tulee huomioida henkilöstön osaamisen kehittämisessä ja asiakaan kohtaamiseen liittyvissä taidoissa.*

- *Ikääntyneen väestön, samoin kuin maahanmuuttajien, ohjautuminen yhä enenevässä määrin edunvalvontatoimistoihin ja oikeusaputoimistoihin voi aiheuttaa sen, että sähköisiä palveluja ei voida ottaa käyttöön siinä määrin kuin työssäkäyvän / nuoremman väestön osalta. Palveluita tulee varautua antamaan merkittävässä määrin myös jatkossa muuten kuin sähköisten kanavien kautta.*

- *Väestön ikääntymisen myötä todennäköisyys sille, että yhä enenevässä määrin oikeusaputoimistoissa hoidetaan toimeksiantoja, joissa päämiehelle on määrätty / tulee määrätä edunvalvoja kasvaa. Tämä osaltaan tekee prosesseista mutkikkaampia, kun oikeudellisille toimille, kuten kiinteistökaupoille ja lahjoituksille tulee hankkia maistraatin hyväksyntä tietyissä tilanteissa.*

- *Syrjäytyminen todennäköisesti johtaa kyvyttömyyteen hankkia ajoissa mm. toimeentulotukea, jolloin seurauksena on. mm. häätöjen lisääntymien ja taloudellisen tilanteen pahentuminen entisestään. Tämä kuormittaa oikeusaputoimistojen lisäksi mm. käräjäoikeuksia ja ulosottoa,*

Selvitysosa
Oikeusavun, talous- ja velkaneuvonnan ja yleisen edunvalvonnan tavoitteena on, että jokainen saa tarpeellisen avun oikeudellisen ja velkaantumiseen liittyvän ongelmansa ratkaisuun, vaikka hänen taloudellinen asemansa olisi heikko. Oikeusapua, talous- ja velkaneuvontaa ja yleistä edunvalvontaa tarjotaan siten, että se on kokonaistaloudellisesti tarkoituksenmukaista.

Oikeusavun, talous- ja velkaneuvonnan ja yleisen edunvalvonnan vaikuttavuustavoitteet yhteistyössä talous- ja velkaneuvonnan, ulosoton, sosiaali- ja terveystoimen sekä järjestöjen kanssa kehitetään ylivelkaantumisen ehkäisemiseen tähtääviä vuorovaikutteisia toimintamalleja ja -menetelmiä. Selvitetään keinoja, joilla parannetaan kansalaisten talousosaamista ja talouden hallintaa.

- *Ylivelkaantumisilmiön hoitaminen edellyttää tehokasta yhteistyötä eri sidostyhmien kanssa ja se on tiedostettu.*

- *Oikeusavun osalta ylivelkaantumien tulee todennäköisesti ilmenemään jatkossa erilaisten sopimusoikeudellisten asioiden, kuten ositusten ja perinnönjakojen viivästymisenä, kun omaisuutta ei kyetä realisoimaan kohtuullisessa aikataulussa. Pitkittyneet sopimusoikeudelliset tilanteet tulehduttavat riitaisten osapuolten keskinäistä vuorovaikutusta mahdollisesti aiempaa enemmän ja heikentävät samalla osapuolten taloudellista tilannetta entisestään.*

Aloitetaan selvitys oikeusavun tulorajojen nostamisesta ja keskituloisten oikeusavusta.

- *Selvityksen aloittaminen tarpeen.*
- *Mikäli sovittelutoimintaa aletaan tekemään oikeusaputoimistoissa, tulisi miettiä, kuinka tällöin tulorajat tulisi asettaa, jottei toisen osapuolen erilainen taloudellinen asema estäisi sovittelua.*

Käsittelyketjut ja -menettelyt määräytyvät asian laadun ja vaativuuden mukaan

- *Resurssien oikealainen kohdentaminen tärkeää. Vähäiset asiat voidaan hoitaa neuvonnalla ja erilaisin netistä löytyvin ohjeistuksin.*

Arvioidaan kansalaisten ja turvapaikanhakijoiden oikeusavun muutostarpeita V. 2019 valmistuvan tutkimuksen pohjalta. Oikeusavun asianajoprosessin toimivuutta kehitetään yhtenäistämällä toimintatapoja.

- *Priorisoinnin kannalta tärkeää saada ajantasaista tieto keskeisimmistä seikoista, jotta resursseja voidaan jakaa tehokkaasti ja oikein.*

Kehitetään oikeusavustajien valtakunnallista päivystysjärjestelmää v. 2019 valmistuvan selvityksen pohjalta

- *Tärkeää saada myös oikeusavustajat mukaan nykyistä useammin mukaan esitutkintaan ja vangitsemisistuntoihin.*

Yleisen edunvalvonnan prosesseja kehitetään parhaiden käytäntöjen mukaiseksi.

- *Tärkeää resurssien tehokkaan hyödyntämisen kannalta. Mm. verkkolaskutusprojekti on osoittautunut menestyksekkääksi: sekä tehokas että henkilöstöä innostava.*

Vuonna 2019 linjataan jatkotoimenpiteet oikeusapu- ja edunvalvontavirastosta laaditun selvityksen ja siitä saatujen lausuntojen johdosta

- *Viraston saaminen yhdenmukaistaisi ohjausjärjestelmän suhteessa muihin hallinnonalan toimijoihin.*

Oikeudellinen ongelma ratkaistaan mahdollisemman varhaisessa vaiheessa. Neuvontapalvelut ovat helposti kansalaisen saavutettavissa. Oikeusaputoimistoihin luodaan monipuolisia asiakaslähtöisiä oikeudellisen neuvonnan muotoja.

- *Neuvontapalvelujen kehittämien tärkeää, jotta asioihin voitaisiin puuttua jo varhaisessa vaiheessa ja välttää pitkittyneet ja tulehtuneet oikeudelliset riidat. Oikeusavun Chat jo käytössä, talous- ja velkaneuvonnan osalta Chat tulossa ja edunvalvonnan osalta vielä "valmisteluasteella". Edunvalvonnan osalta Chat oikeusapua ja talous- ja velkaneuvontaa haasteellisempi, koska edunvalvontaan "ohjautumista" koskevat kysymykset tulee ohjata maistraateille, ei edunvalvontaan. Päämiesasioiden osalta oikea vastaajataho on oma edunvalvoja ja edunvalvontasihteeri.*
- *Oikeusavun ja talous- ja velkaneuvonnan osalta käytössä puhelinneuvonta ja oikeusavun osalta*

myös oikeusapusihteerien antama oikeusapuohjaus- niminen palvelu, mikä ohjaa kysyjää oikean tahon luo / antaa yleisluonteista ja vähäistä neuvontaa oikeudellisluonteisissa asioissa, ei kuitenkaan varsinaista oikeudellista neuvontaa.

Selvitetään oikeusaputoimistojen mahdollisuuksia antaa sovittelupalveluja asianajotoimeksiantojen ohella ja lisätään yhteistyötä sovittelupalvelua antavien toimijoiden kanssa.

- *Oikeusaputoimistot soveltuvat hyvin sovittelupalveluiden antamiseen. Jo nyt merkittävä osa asiaista saadaan sovinnollisesti ratkaistuksi ilman oikeudenkäyntiä, joten toimintakulttuuri olisi jo valmis laajamittaisempaankin sovitteluun. Laajamittainen sovittelu edellyttää lainsäädännöllisiä muutoksia.*

Sähköinen asiointi ja palvelut ovat asiakaslähtöisiä. Talous- ja velkaneuvonnan etäpalvelu kehitetään ja oikeusavun sekä edunvalvonnan etäpalvelua laajennetaan.

- *Oikeusaputoimistot hyödyntävät jo nyt melko hyvin sähköisiä palveluita, mm. osallistuminen oikeuden istuntoihin, tulkkaukset yms. Myös yhteispalvelupisteitä on hyödynnetty alueellisen tilanteen mukaan, joskin vaihtelu eri puolella maata on suurta yhteispalvelun osalta.*
- *Talous- ja velkaneuvonnassa sähköinen asiointi on jatkossa hyvä kanava.*

Oikeusministeriön hallinnonalan määrärahat

Ylivelkaantumista ja siihen liittyviä ongelmia vähennetään tehokkaasti. Talous- ja velkaneuvonnan saatavuuden parantamiseksi ja palveluihin ohjaamisen tehostamiseksi koko maassa osoitetaan oikeusapu- ja edunvalvontapiireille 1—1,5 milj. euron vuotuinen lisämääräraha. Turvapaikanhakijoiden oikeusavun vahvistamiseksi suunnataan julkiselle oikeusavulle ja yksityisille avustajille yhteensä 1—1,5 milj. euron vuotuinen lisämääräraha edelliseen kehyspäätökseen verrattuna.

Yleisen edunvalvonnan tarvetta lisää väestön ikääntyminen. Päämiesmäärän kasvusta johtuen edunvalvontatoimistoihin palkataan 10 lisähenkilöä (0,6 milj. euroa vuodessa).

Tarvetta saada lisäresursseja esitettyihin kohteisiin.

Jyväskylässä 11.10.2019

Teija Hyytiäinen
Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiirin johtaja